

RESİM DEĞERLENDİRME VE SATIN ALMA ÖLÇÜTLERİ ÜZERİNE

Nedret YAŞAR*

ÖZET

Bir resmi değerlendirme, satın alma ya da koleksiyona dâhil etme uğraşı insanlık tarihinin çok eski dönemlerine uzanmaktadır. Zaman içerisinde bu uğraş, anlayış ve işlevlerin değişmesiyle farklı evrelerden geçmiştir. Günümüzde değerli resimlere sahip olmak estetik bir gayeden kaynaklanmanın ötesinde bunun sosyal saygınlık ve karlı bir yatırım aracı haline geldiği gözlenmektedir. Ancak hangi resme ve ne kadar yatırım yapılmalıdır? Bu yatırımda yanılma ve geleceği öngörememe olasılığı nedir? Resmin değerini belirleyen ölçütler nelerdir?

Bu çalışmada resim satın almada göz önünde bulundurulması gereken ölçütlerin belirlenmesi ve bunlardan hareketle bir resmin değerlendirilmesinde uygulanmak üzere genel bir işlevsel sistemin oluşturulması amaçlanmıştır.

CRITERIA FOR EVALUATION AND PURCHASE OF A PAINTING

Summary

The struggle for evaluating a painting, purchasing or including it to a collection dates back to the ancient periods of human history. Throughout the time, this struggle has passed through different stages with the change of perception and functions. Nowadays, it can be easily observed that possessing valuable paintings doesn't stem from aesthetic purposes, but it has become a social prestige and a profitable investment tool. But in which painting and how much should be invested? What's the possibility of making a mistake and not foreseeing the future? What are the criteria that determine the value of the painting?

In our study we're considering about the criteria when purchasing a painting and establishing a functional system to be implemented in the process of evaluating a painting.

Anahtar Kelimeler: Resim Sanatı, Resim Değerlendirme Ölçütleri, Resim Satın Alma

Key Words: Painting, Criteria for Evaluation of a Painting Purchase of a Painting.

* Yrd. Doç. Dr.; İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Plastik Sanatlar Bölümü, e-posta: nedret.yasar@kemerburgaz.edu.tr

Giriş

Bir sanat eserine değer biçme söz konusu olduğunda toplumsal bilinçte birbirinden tamamen farklı iki anlayış öne çıkmaktadır. Birinci anlayış “her şey satılmakta ve alınmakta”, diğeri ise “sanat ölümsüz, ebedidir ve bu yüzden değeri asla parayla ölçülemez” yönündedir. Her iki anlayış da, birbirleriyle çakışmadan ve birbirini engellemeden varlığını sürdürmektedir.

Ancak reel uygulamalar, sanatın maddi yönden değerlendirilebileceğini ve “ebedi” olarak nitelendirilen eserlerin de oldukça etkin bir biçimde satıldıklarını göstermektedir.¹ Yüzyıllar boyunca, geçmişin en iyi eserleri özel mezatlarda ya da müzayedelerde düzenli olarak yer aldı. Günümüzde, çağdaş olmayan önemli bir eser müzayedeye çıktığında bir fiyat patlaması yaşanmaktadır.²

Söz konusu olan, sanatın elitten kitlesele kadar tüm katmanlarına ulaşan sanat eserleri piyasasıdır. Büyük kârların, rekabetin ve tinsel uğraştan uzak bazı bayağı olguların da yer aldığı bu piyasada pek çok sayıda kurum ve kişiler yer almaktadır.

“Paha biçilmez” eserlerin belli bir para karşılığında satılması, sanat eserlerini değerlendirme ölçütleri ve usulleri konusunu gündeme getirmektedir. Gerçekten, hangi eserin maddi yönden daha değerli olduğu nasıl anlaşılabilir? Vasili Kandinsky’nin soyut resimleri mi yoksa Rönesans’ın dev ressamlarının eserleri mi daha değerli, Antik Çağ heykelleri mi, yoksa Afrika kabilelerinin putperest idolleri mi daha pahalıdır?

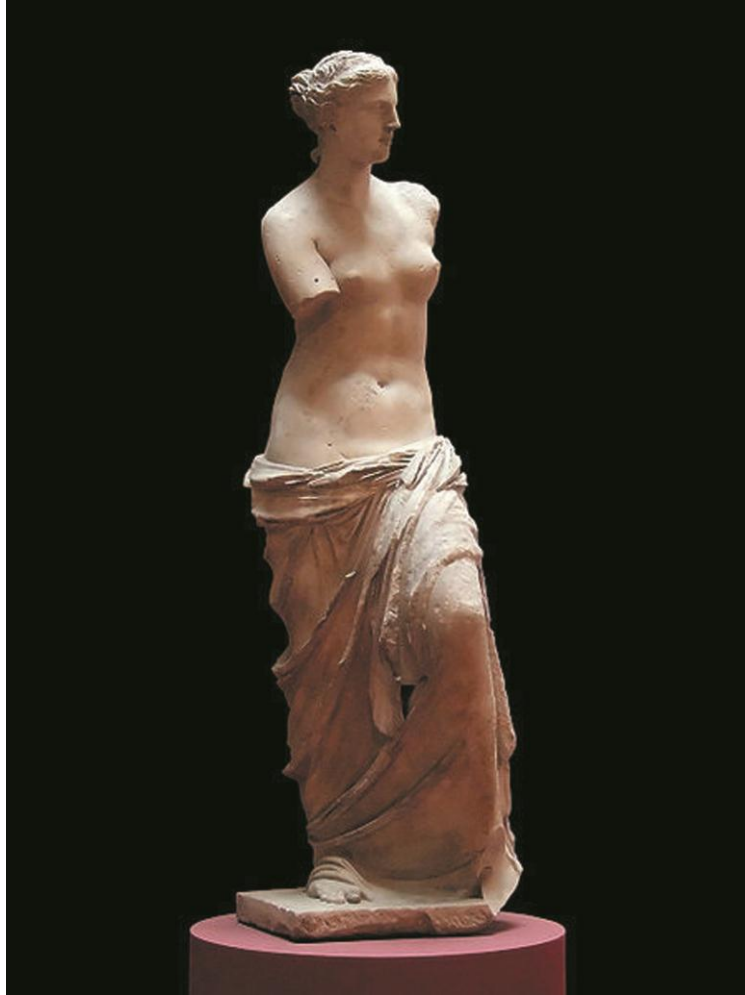
Vasili Kandinsky, *Sarı, Kırmızı, Mavi*, 1925, t.ü.y.b. 127x200 cm, Pompidou Merkezi, Paris.

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. O. L. Chanel, A. Gerard-Varet, V. Ginsburgh. “Prices and Returns on Paintings: An Exercise on How to Price the Priceless”, Geneva Papers on Risk and Insurance Theory, 1994, 19, ss. 7-21; Goetzmann W. N. “Accounting For Taste: Art and the Financial Markets Over Three Centuries”, American Economic Review, 1993, 83:5, ss. 1370-1376; J. Mei, M. Moses. “Art as an Investment and the Underperformance of Masterpieces”, American Economic Review, 2002, 92:5, ss.1656-1668; A. Seçkin, E. Atukeren. “Art and the Economy: A First Look at the Market for Paintings in Turkey”, Economics Bulletin, 2006, 26:3, ss. 1-13; A. C. Wortthington, H. Higgs. “Art as an Investment: Short and Long-term Comovements in Major Painting Markets”, Empirical Economics, 2003, 28, ss. 649-668.

² Modigliani’nin 1997’de müzayedeye 5,5 milyon dolara satılan *Kapıcının Oğlu* (1918) adlı portresi, 2006’da 31 milyona yeniden satıldı. Cézanne *Yeşil Kavunlu Natürmort* (1902-1906) adlı suluboya çalışması 1989’da Londra Sotheby’s’de 2,5 milyon sterline satılmışken, Mayıs 2007’de New York Sotheby’s’de 25,6 milyon dolara tekrar satıldı. Bkz. Don Thompson, *Sanat Mezat*, İletişim, İst., 1. bsk. 2011, çev. Renan Akman.

Andrea Mantegna, Pieta, 1480, t.ü. tempera, 66x81 cm, Brera Müzesi, Milano.

Venus de Milo, Antik Yunan, 203 cm, mermer, Louvre Müzesi, Paris.

Ahşap Heykel, 19. yy sonu - 20. yy. başı, yüks. 18,5 cm, Quai Branly Müzesi, Paris.

Sanatsal eserlerin değerlendirilmesinde net ölçütlerin olmaması, kimi eserlerin değerini olduğundan yüksek gösterme ya da özel bir ilgiye layık olmayan esere fazla önem verilmesinin yanı sıra çok değerli bir eserin göz ardı edilmesi gibi pek çok soruna yol açmaktadır. Bu nedenle söz konusu ölçütlerin oluşturulması gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı resim satın almada göz önünde bulundurulması gereken ölçütlerin tespit edilmesi ve bunlardan hareketle bir resmin değerlendirilmesinde uygulanmak üzere genel bir işlevsel sistem önerisinin sunulmasıdır.

Estetik değere sahip her resim doğal olarak estetik olgu, sanatsal imge, teknik, yapısal ve düşünsel uygulamaların bütünlüğü, manevi değerlerin yansıtılışı gibi öğelerin yer aldığı *sanatsal* ölçütlere sahiptir. Söz konusu ölçütlerin yanı sıra her resmin bir de somut, *maddesel* ile *öznel* değerlendirme ölçütleri vardır.³ Tüm bu ölçütler, öznel olanlardan başlayarak irdelenmeye çalışılacaktır.

Öznel Ölçütler

-*Sadelik* ve kitleler tarafından *anlaşılabilirlik* resim piyasasında en sık başvurulan öznel değerlendirme ölçütlerindedir. Böyle bir yaklaşımın çok sayıda tüketiciye ulaşacak olan sıradan örneklerin çoğalmasıyla kitlesel sanatın yaygınlaşmasına yol açacağı kuşku götürmez. Söz konusu yaklaşım azami kâr elde etme gayesine dayanmaktadır. Büyük gelirlerin sağlandığı kitlesel sanat piyasasının var olması bunu destekler niteliktedir.⁴

³ A. E. Rojdestvenskiy, Metodologiya otsenki proizvedeniy iskusstva (çevrim içi) <http://forum.artinvestment.ru/blog.php?b=63711> (erişim tarihi: 23.07.2011).

⁴ E. L. Sıyıtıh, "İskusstvo i dengi: Kriteri otsenki hudojestvennih proizvedeniy" // Akademiya Trinitarizma, No. 77, M., 2010, s. 65.

Elit sanatta ise tam tersi gözlenmektedir. Burada özellikle geniş kitleler tarafından anlaşılır olmaması özelliği önem taşımaktadır. Seçkin bir çevreye girebilme amacıyla birçok alıcı kendilerine yabancı ve uzak olan resimlere yatırım yapmaktadırlar. Çünkü algılanması oldukça zor olan pek çok eser anlaşılammış olsa da insanlığın kültür hazinesinin başlıca örnekleri arasında yer almaktadır. Ancak böyle bir yaklaşımın, anlaşılır olmayan tüm resimlerin estetik değerinin yüksek olduğu kanısını yaygınlaştırması mümkündür.⁵

-*Antikalık*. Bilindiği üzere, tarihi geçmişe sahip olan bir eserin değeri çok yüksektir. Sanat eserlerinin niceliksel ölçütlerinde de aynı yaklaşım söz konusudur. Nadir olması bir sanat eserinin değerini kuşkusuz yüksek kılmaktadır.

-*Yenilik*, eserin piyasa değerine doğrudan etki eden bir başka ölçüttür. Pek çok durumda, özellikle günümüzde, yenilikçi ve karmaşık bir tarzda, yeni bir üslupla ortaya çıkmak giderek zorlaşırken, yenilik, sanat eserinin değerini artıran önemli bir ölçüt haline gelmektedir. Yenilik, eserin içeriğiyle olduğu gibi biçimiyle de ilgili olabilmektedir.

-*Yatırım Cazibesini Ölçütü*. Bu ölçüt resmin nadir oluşuna, trende, beklentilere ve fiyat artışına bağlıdır. Bu ölçüt “pazar beklentisi” olarak da yorumlanırken resmin şimdiki ya da gelecekteki sanatsal ve maddi değerinin artması beklentileri belirleyicidir. Piyasa ölçütü doğrudan ya da dolaylı olarak ressamın adı, tekniği ve seyircide yarattığı izlenim ölçütleriyle bağlantılıdır. Değerlendirme sürecinde fiyat belirleyici unsur olduğundan dolayı *nadir oluş, trend, beklentiler ve fiyat artışı* gibi ölçütler de göz önünde bulundurulmalıdır.⁶

Resmin piyasa değerine doğrudan etki eden bir grup ölçüt ise maddesel ya da fiziksel olarak da adlandırılan ölçütlerdir.

Maddesel Ölçütler

-*Malzeme Ölçütü*. Bu ölçüt dolaylı olarak eserin sağlam kalmasını ve “uzun ömürlü” olmasını etkilemektedir. Bilindiği üzere, karton ve kâğıt, tuvale kıyasla zamanla daha kolay tahrip olmaktadır.

-Kullanılan boya türü ve zamanla renk değişikliğine ya da resmin bozulmasına yol açabilecek *boya ölçütü*; örneğin, yağlıboya, suluboya, pastel vb. malzeme türleri farklı ışık dayanıklılığına sahip olduklarından dolayı bu boyalarla yapılan tablolar aynı ebatta olmalarına karşın farklı değerlendirilmektedir. Bir bakıma bu ölçüt “resmin malzemesi” ölçütüyle birleştirilebilir.

-*Korunmuşluk Ölçütü*. Bu ölçüt resmin değerlendirildiği tarihteki fiziki durumuyla birlikte gelecekte de sağlam kalma tahminlerini tanımlamaktadır. (Örneğin, suluboya ve kâğıt, yağlıboyadan ve ahşap ile tuval üzerindeki temperadan daha zor korunmaktadır). Başka bir deyişle bu resim malzemesinin “yıpranma” ölçütüdür.

-*Ebat Ölçütü*. Bu ölçüt doğrudan tuvalin alan ya da boyut ölçülerine indirgenmemelidir. Resim fiyatının resmin ebadına göre artması ancak büyük bir ustanın kendi çalışmalarında gözlenmektedir. Söz konusu ustanın küçük ebatlardaki bir resmi büyük olandan daha ucuzdur kuşkusuz. Bunun dışındaki durumlarda bir tablonun değerlendirilmesinde genel olarak matematiksel ebat ölçüsünden çok seyirci tarafından uyumlu bir biçimde algılanan bir nevi etken-ebat söz konusudur.

-Resmin yaratılışı sırasında düşülen *tarih ölçütü*. Bu ölçüt, ressamın yaşadığı dönemle ilişkili olabileceği gibi sanatının erken, geç vb. dönemleriyle ilgili olup teknik ölçütler

⁵ A.g.k.

⁶ Bkz. A. E. Rojdestvenskiy, Metodologiya otsenki proizvedeniy iskusstva (çevrim içi) <http://forum.artinvestment.ru/blog.php?b=63711> (erişim tarihi: 23.07.2011).

grubunda da yer almaktadır. Söz konusu grup renk ahengi, boyanın uygulanması (kat kat boya çekmek, boyayı yaş olarak karıştırmak gibi yöntemler), çizim türleri ile çeşitli boyama aletleri (fırça, palet bıçakları, el, bez) gibi öğelerinin oluşturduğu resim tekniğiyle ilintilidir.

Resmin konusal ve düşünsel içeriği onun sanatsal yönünü oluşturmaktadır. Söz konusu içerik, aktarılması istenilen herhangi bir düşünce ya da öyküyle ilgilidir. Örneğin, tarihsel resimlerde tarihte geçen olaylar, kahramanlar, destanlar vb. konu edilirken portrelerde özyaşam öyküleri aktarılır. Buna karşılık, doğada var olan şekilleri içermeyen soyut resimlerde ise konusal içerik belli değildir. Soyut resimler geometrik biçimlerin renkleriyle ve enerji yüklemeleri ya da uygulanan yöntemle seyirciyi çağrışım yoluyla etkilemekte, çeşitli yorumlamalara neden olmaktadır.

Sanatsal ölçütler, özellikle maddi yönden değerlendirilmeleri karmaşık olduğundan genelde gözardı edilmektedir.

Sanatsal Ölçütler

İncelemenin konusu olan resim ya da heykel, edebiyat vs. gibi sanatın her bir dalı için kapsamlı bir sanatsal ölçütler grubu göze çarpmaktadır. Bu ölçütlerin ayrıntılı olarak incelenmesi ancak sanat bilimi, edebiyat bilimi vb. bilim dalları çerçevesinde mümkündür. Yine de bu ölçütleri estetik biliminin düzleminde ele alarak genel hatlarının oluşturulması çalışılacaktır. Bir sanat nesnesinin değerlendirilmesinde kullanılabilecek en geleneksel ölçüt - *güzellik* kavramıdır.⁷

İlk kez Pythagorascı okulun temsilcileri tarafından öne sürülen “doğanın nesnel bir yasası olup, kendini maddi nesne biçimindeki yapıda belli eden şey”⁸ olduğu yönündeki güzellik anlayışı, Ortaçağ, Rönesans ya da XVIII. yüzyıl estetiğinde, hatta yüzyılın estetiğinde olsun, değişik biçimlerde dile getirilmiş olsa da, hep irdelenmiştir.⁹ Güzelliğin özü ‘orantı’, ‘ölçü’, ‘simetri’, ‘uyum’, ya da ‘çoklukların birliği’ olarak tanımlanagelmıştır. XVIII. yüzyılda, İngiliz estetikçi Edmund Burke, güzellik kavramının içeriğini somut biçimde belirlemeye çalışmış, “güzel-olan nesnenin belli ölçüleri, yan çizgileri, biçimi ve rengin değişmesi gibi, belirgin bir toplama”¹⁰ olarak görmüştür.

İlk ele alındığından bu yana güzellik kavramı üzerine ontolojik-gnoseolojik, sosyolojik ya da psikolojik vb. farklı görüş ve düşünceler bulunmaktadır.¹¹ Bunlar genel olarak şöyle özetlenebilir:

- *Güzellik yararlı olanıdır.* Bu, antik çağlardan gelen ve en yaygın olan düşüncelerden biridir. Bu düşünceyi ayrıntılı olarak irdelenen Sokrates, güzel ile iyiyi aynı anlamda kullanmaktadır. Bir şeye elverişli olan şey iyidir, yani güzeldir demektedir.

- *Güzellik yararlı olmayandır.* Bir nesnenin estetik yönden değerlendirilebilmesi için söz konusu nesneye ütiliter anlamından uzak, soyut bir bakış açısı gerekmektedir.

- *Güzellik hakikat olanıdır.* Gnoseolojik yaklaşıma göre nesnel gerçek değilse güzellik açısından ele alınamaz. Eğer hakikat sanat yapıtı içerisine girerse o zaman, güzel olarak görülebilmektedir. Hegel güzellik ile hakikat arasında içten bir ahenk olduğunu ileri

⁷ A. E. Rojdestvenskiy, Metodologiya otsenki proizvedeniy iskusstva (çevrim içi) <http://forum.artinvestment.ru/blog.php?b=63711> (erişim tarihi: 23.07.2011).

⁸ M. S. Kagan, Estetik Düşüncesi Tarihine Kısa Bir Bakış, http://www.halksahnesi.org/incelemeler/kagan_estetik_dusuncesi_tarihi/kagan_estetik_dusuncesi-_tarihi.htm (erişim tarihi: 20.09.2011).

⁹ M. S. Kagan, a.g.k.

¹⁰ M. S. Kagan, a.g.k.

¹¹ Bkz. İsmail Özçelik, Güzellik, http://historicalsense.com/Archive/Fener63_3.htm (erişim tarihi: 25.09.2011).

sürmektedir. O zaman güzellik ve hakikat aynı anlama gelmektedir. Güzel ile hakikat arasında ilişki bulan Martin Heidegger'e göre "güzellik varlığın bir tür ışıklanışı, aydınlanmasıdır. Bu da hakikatin ta kendisidir. Hakikat Heidegger'e göre var olanın gizlilikten kurtulmasıdır. Hakikat varlığın doğruluğudur."¹²

- *Güzellik - ahenktir.* Pythagorasçı okula bağlı Yunan filozoflarının öğretilerinin temelini oluşturma bu görüşe göre güzellik, gözlerimizin önünde varlıkların ortasında, ahenkli olarak geçen ve tabiattan gelen uymazlıkları, ayrılıkları silen güçtür. İyi aranan uyumdur. Güzellik ise gerçekleşen ahenktir. Bütün güzel sanatlarda hoşsa giden orantıdır. Bunun gerçekleşmesi halinde her şey güzeldir. Düzen güzelliğin özüdür.

- *Güzellik - hoşluktur, zevktir.* Hedonistik anlayışa göre "güzele giden yol çirkinden kalkmakta, çirkinin aşılmasıyla güzele ulaşılabilir. Çirkin estetik dışında kalmaktadır. Güzel ise estetik olayla örtüşen biricik değer olmaktadır. Doğa güzelliği ve sanat güzelliği, "fiziki" güzellik kapsamında ele alınmaktadır. Sanat ve pratik olarak zevk veren olgular, pratik sanatı oluşturmaktadır."¹³

- *Güzellik - iyiliktir.* İyilik ve güzelliğin birliği ilkesine dayanan bu düşünce ilk kez Aristoteles'in çalışmalarında ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Güzellik tabiattaki şeylerde bulunmaktadır. "Bilinçte ışıldama uyandıran ya da uyandırabilecek her şey güzeldir. Güzellik nesne ile arasında yer almaktadır. Birinin diğerine sıkı ilişkisinden gelmektedir. Düzen güzelliğin nedenidir. Birlik düzenin ikinci ögesidir. Aynı zamanda düzenin rasyonel unsurudur. Estetik düzen, varlıkların sureti (form) ve birliği (unite) ile sıkıca ilintili hale gelmiş amaçlılık ve iyilikten ayrılamaz olarak gösterilmektedir. Yetkin sonucu olan biçim ve güzellik amaçlılığın eseridir. Bir şey orantılı olur ve olması gerektiği şekilde gözükürse güzeldir."¹⁴ Ontolojik olarak ahlak iyiliği ve güzelliği kapsamaktadır.¹⁵

- *Güzellik - ölçüdür.* Fazlalık ya da eksiklik güzelliğin yitirilmesine yol açmaktadır.

Güzellik üzerine ele aldığımız görüş ve düşünceler yüzyıllar boyunca farklı kültürlerde yer edinmişlerdir. Birçoğu sanatta güzellik tam olarak nedir ya da nasıl değerlendirilmelidir sorusuna yanıt vermemektedir. Güzelliğin an'ları ayrıntılarda, yani konuyla ilişkilendirilecek olursa resmin ayrıntılarında bulunmaktadır. İzleyenlerini derinden etkileyen ölümsüz sanat eserlerinde güzelliğin gerçeklik, iyilik, yararlılık ve uyum gibi birçok kıstasları barınmaktadır.

Güzellik, estetik biliminin ele aldığı bir kavram olarak, çağlara ve düşünörlere göre değişik anlamlar kazansa da, sanat eserlerinde bulunması gereken şeydir. Ancak, sanat eserindeki güzellik, o eseri meydana getiren elemanların veya figürlerin yalnız başına güzelliği demek değildir. Yani, kendi dönemi içinde çok güzel kabul edilen "Venüs"ün tabloda yer alması, o tabloyu güzel yapmaya yetmez. Başka bir deyişle sanatta, "neyin" yapıldığı değil, "nasıl" yapıldığı önemlidir. Sözelimi savaş, güzel bir olay değildir. Yaşlı, yüzü buruşmuş bir kadının da güzel olduğu söylenemez. Ancak Picasso'nun "Guernica"sına ya da Dürer'in çizdiği yaşlı kadın portresine kim çirkin diyebilir?

Dolayısıyla buradan şu sonuca ulaşılmaktadır: Sanatta güzellik, eserin ifadesindeki güzelliştir. Sanatçı, eserine konu olarak çirkinini de almış olsa, çirkinini güzel bir biçimde ifade edebilmelidir. Sanattaki biçim elemanının insandaki karşılığı, güzellik duygusudur. Değişmez olan duyarlıktır. Değişen, insanın algılarını ve zihinsel yönünü soyutlaştırarak kendi kurduğu anlayıştır ki; ifade bundan kaynaklanmaktadır. "İfade"nin "biçim"nin tam karşıtı olduğunu

¹² İsmail Özçelik, a.g.k.

¹³ İsmail Özçelik, a.g.k.

¹⁴ İsmail Özçelik, a.g.k.

¹⁵ İsmail Özçelik, a.g.k.

söylemek güçtür. İfade, doğrudan doğruya duygu tepkilerini anlatan bir kelimedir, ancak sanatçının biçimini yaratırken başvurduğu düzen, kendi başına bir ifade tarzıdır. Ölçü, denge, ritim, ahenk gibi terimlere ayrılabilen biçim, bu saydığımız terimlerin sağladığı hoş giden bağlantılarla sanat olmaya, güzel olmaya başlamaktadır.¹⁶

Pablo Picasso, Guernica, 1937, t.ü.y.b., 349,3x776,6 cm, Reina Sofía Müzesi, Madrid.

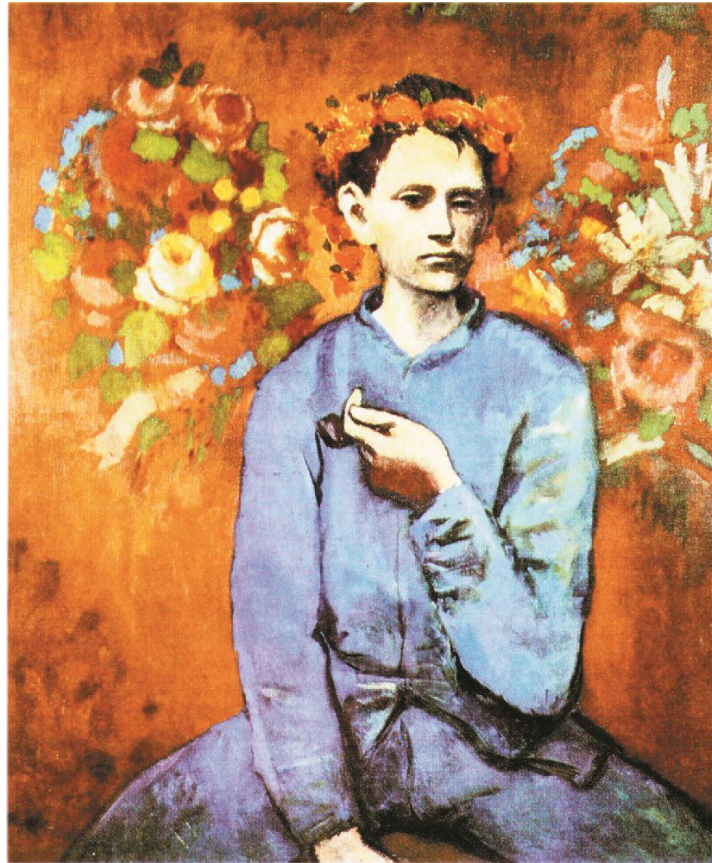
Albrecht Dürer, Barbara Dürer (Holper), 1489/90, kâğıt/füzen, 55,3x44,1 cm, Alman Ulusal Müzesi, Nürnberg.

¹⁶ <http://www.toplumdusmani.net/modules/wordbook/entry.php?entry ID=3914> (23.09.2011)

Görüldüğü üzere, güzellik kavramının nesnel bir değeri yoktur; o yalnızca bazı biçimlerin bize verdiği bir duygudur. “Güzellik, herkesin kişisel değerlendirmesine dayalı öznel bir kavramdır. Bir şey, ben güzel bulduğum için güzeldir.”¹⁷

İnsanlık tarihinde sanatçılar, özellikle de endüstri çağından bu yana belirli güzellik kalıplarını, gelenek ve teknikleri yıkıp sanatı yeni ufuklara yöneltmek için çaba sarf etmişlerdir. XIX. yüzyıldan itibaren gelişen sanat anlayışı olan empresyonizm ile başlayan ve günümüze değin içerik değiştiren bir çok sanat akımı olmuştur; fovizm, kübizm, soyut sanat, konstrüktivizm, dada, fütürizm, sürrealizm, pop-art, op-art, art nouveau, hiper realizm, çevre sanatı, olay sanatı, kinetik (aksiyon) sanat, minimalizm, land art gibi anlayışlar ortaya çıkmıştır. Tüm bu akımların ortaya çıkışında sanatçının kendisini özgürce ortaya koyma çabası vardır.¹⁸

Ancak yalnızca bireysel olarak bir ifade ve yaratım süreci olmanın ötesinde sanatın toplumsal olarak da bir anlamı vardır. Sanattaki konuların evrimi, toplumsal koşulları ve toplumsal duyarlılığı yansıtır. Değişen toplumsal ilişkiler sanat eserlerinin de değişmesine yol açmıştır. Sanat üretimi ile sanat tüketiminin somut karakteri, doğrudan doğruya ekonomik, toplumsal, siyasal ve dinsel ilişkilerdeki değişimlerle, toplumdaki manevi kültürün, ahlakın ve gereksinimlerin evrimiyle belirlenmektedir.¹⁹

Pablo Picasso, Pipo İçen Genç Adam, 1911, t.ü.y.b., 100x81,3 cm, Özel Koleksiyon.

¹⁷ İbrahim Armağan, Sanat Toplum Bilimi – Demokrasi Kültürüne Giriş, İleri Kitapevi, İzmir, 1992, s. 56-57.

¹⁸ Adnan Turani, Çağdaş Sanat Felsefesi, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 19.

¹⁹ Nurşen Görşen, Tarihsel Süreçte Toplumsal Yapı ve Sanat Etkileşimi - 2, <http://www.netyorum.com/sayi/161/20050321-16.htm>, (erişim tarihi: 23.03.2012).

Bu bağlamda güçlü bir sanat eseri, geçmişi ve geleceği, şimdiki zaman aracılığı ile birbirine bağlayan bir köprüdür. Çünkü sanat eseri geçmişi tartışıp eleştirmekle tarihsel bir boyut kazanır; günceli yansıtmakla toplumsal-gerçekçi bir boyut kazanır; geleceği tasarlamakla da siyasal bir boyut kazanır.²⁰

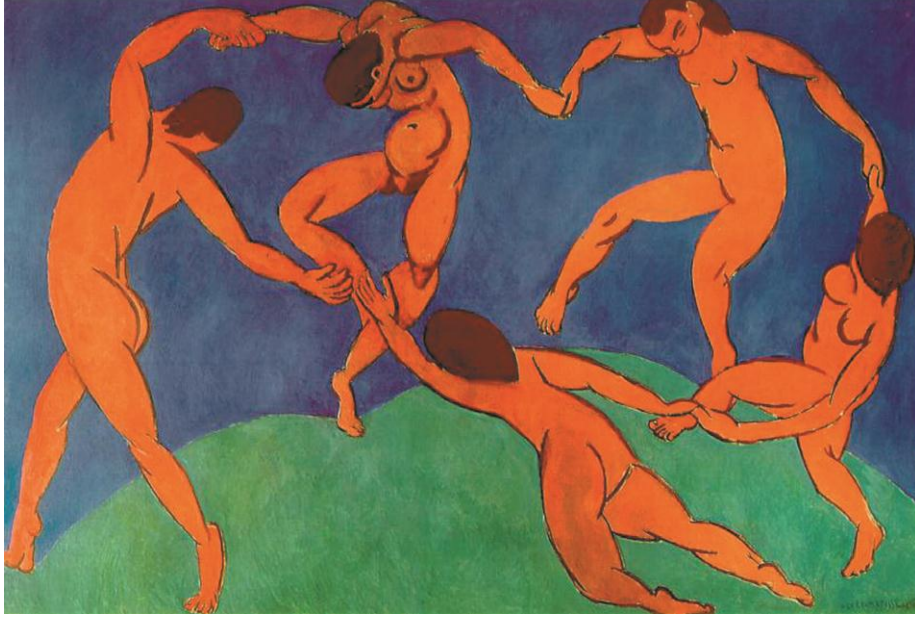
Üzerine durulan bu genel düşüncelerin açık ve net bir biçimde yorumlanması ve bunların da piyasa diline aktarılması gerekmektedir.

Sanatsal ölçütler fiziksel araçlarla ölçülmezler ve ancak uzmanlarca tespit edilirler. Dolayısıyla bu konuda sanat tarihçileri, güzel sanatlar bilim dalı uzmanları, galerici vb. bilim adamların, uzmanların ve bilirkişilerin düşüncelerine başvurulması gerekmektedir. Resmin sanatsal yönünün değerlendirilmesi üzerine yapılan uygulamalı çalışmaların sonucunda ortaya çıkarılması gereken şu ölçütlerle ilgili sorulara yanıt aranmalıdır.

Vincent van Gogh, Ayçiçekleri, 1888, t.ü.y.b., 91x72 cm, Neue Staatsgalerie, Münih.

²⁰ İbrahim Armağan, a.g.k., s. 58.

Henri Matisse, *Dans II*, 1909-10, t.ü.y.b., 260x391 cm, Ermitaj Müzesi, Petersburg.

- *Ressamın Tanınmışlığı* (İsmin “Reyting”) *Ölçütü*. Doğal olarak ressamın ünlü olması yaptığı resimlerin de değerini arttırmaktadır. Örneğin, Picasso’ya, Van Gogh’a, Matisse’e vb. ünlü isimlere ait bir resmin değerinin, resmin diğer unsurları gözetilmeksizin de yüksek olacağı şüphe götürmez.

Ressamın tanınmışlığı, profesyonel olarak resim yapmaya başladığı tarihten itibaren farklı nedenlerden dolayı da artmaktadır. Bunların başında sanatçın (yağlıboya, suluboya ve karakalem gibi) birden fazla resim tekniğiyle çalışabilmesi; resimlerinin ünlü müzeler ve sanat galerilerinde sergilenmesi, önde gelen koleksiyonlarda yer alması, değerli kataloglarda yayınlanması ve bienallere katılmış olması gelmektedir.

Ressamın tanınmışlığı ölçütü “Birleşik Sanat Reytingi” adlı çalışmanın²¹ sekizin üzerinde yayını ve tekrar baskılarından yararlanılarak sayısal olarak yansıtılabilmektedir. Tarafsız uzmanlarca hazırlanan ve temelinde doğru reyting bilgilerinin bulunduğu bu yayın ressamlar ile sanat tarihçileri tarafından kabul görmektedir.

- *Sanatsal Değer ve Yaratılan Etki Ölçütü*. Burada iki özellik bir ölçütte birleştirilmiştir. Aynı zamanda “ilham” olgusu da yer almaktadır.

Sanat eserinin iki yönü vardır: esere ait olan ve sanata ait olan yönler. Bazı sanat eserlerinde malzemenin kendisi değerlidir, bazılarında işçilik oldukça kıymetlidir, bazılarında ise sanat eserinin kendisi (sanatçıdan dolayı kıymetlidir) yani estetik olan kısmı değerlidir. Sanat eserinin kıymetli olmasının en temel koşullarından biri benzerinin yapılamamasından kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle onun “Tek” olmasındandır.

- *Uygulanan Teknik ve Kompozisyon Ölçütleri*. Bu ölçüt, bundan öncekinden farklı olmakla birlikte onu detaylandırmaktadır. Bir usta tarafından zekice yapılan özensiz bir teknik uygulama olarak görünen paradigma, olağanüstü bir teknik örneği olabilmektedir. Başka bir deyişle ustalık deneyimi söz konusudur.

²¹ Edinyi hudojestvennyy reyting. Spravoçnik, M., İzd. Professionalnogo soyuza hudojnikov, 2004.

Resmin Değerlendirme Yöntembilimi

Sanat eserleri ve çalışmanın konusu olan resim bir bütündür. Bu tuval, boya, deneyim, ustalık ve ilham değeri gibi somut ve soyut bileşene mekanik olarak bölünemez. Bilimsel çalışmalarda ya da buluşlarda patentin ya da teknolojinin değeri belirlenirken nasıl bir kâğıda, hangi malzeme üzerine gerçekleştirildiği önem taşımaz. Oysa güzel sanatlarda böyle değildir. Burada tuvalin bozulması, kâğıdın ya da kartonun ıslanması yalnızca malzemenin bozulmasına yol açmamakta aynı zamanda eserin değerinin düşmesine hatta bunun tüm değerinin tamamen yitirilmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla herhangi bir maddesel ölçütün yok olması objenin fiyatını da sıfırlamaktadır. Resmin değerlendirilme yöntembiliminin temelinde yatan işte bu özelliktir. Sanat eserinin değeri öznel, maddesel ve sanatsal ölçütlerinin bir araya getirilmesiyle belirlenmektedir. Ölçütlerden birinin sıfırlanmasıyla sanatsal objenin fiyatı da sıfırlanmaktadır.

Özdeşleştirme ve Resmin Orijinalliği

Sanat eserlerinin orijinalliğini belirleme yöntembilimi üç ardıl işlev içermektedir:

1. Fizikokimya nitelemelerinin kesin tespiti.
2. Niteliksel ve sanatsal özelliklerinin belirlenmesi.
3. Elde edilen ölçütlerin asılları ya da veri tabanıyla karşılaştırılması.²²

Ayrıca bilişim alanında son yıllarda elde edilen sonuçların resmin orijinalliği konusunda kesin bir yanıt alınmasına geniş olanaklar sağlandığı bilinmektedir.

Sonuç

Bir resmin değerlendirilmesi başlı başına bir kültür işidir ve sanatsal birikim gerektirmektedir. Sanat eserlerinin ve çalışmanın konusu olan resmin değerinin saptanmasıyla ilgili ulaşılan sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Genel olarak bir resmin algılanması ve buna değer biçilmesi koşullara dayansa da bu alanda genel bir işlevsel sistemin oluşturulması gerekmektedir.
- Söz konusu sistemin temelinde öznel, maddesel ve sanatsal olmak üzere üç grup ölçüt yer almaktadır.
- Öznel ve maddesel ölçütler resme sahip olmak isteyenler tarafından da belirlenebilirken, sanatsal ölçütlerin niteliksel ve niceliksel özellikleri ancak tarafsız uzmanlar ve bilirkişiler tarafından belirlenmelidir. Dolayısıyla bunun için mutlaka bilirkişinin (sanatçıların, sanat tarihçilerinin, eksperlerin vb.) görüşlerine başvurulmalıdır.
- Resmin gerek sanatsal ve gerekse maddi değerini, yaratıldığından itibaren geçirdiği değişimi de göz önünde bulundurularak, sanat dünyasının bilim adamları, uzmanları ve bilirkişileri belirlemelidir.

²² A. E. Rojdestvenskiy, Metodologiya otsenki proizvedeniy iskusstva (çevrim içi) <http://forum.artinvestment.ru/blog.php?b=63711> (erişim tarihi: 23.07.2011).

Kaynakça

- Armağan, İbrahim**, Sanat Toplum Bilimi – Demokrasi Kültürüne Giriş, İleri Kitapevi, İzmir, 1992.
- Bourdieu, Pierre**, Sanatın Kuralları, çev. Necmettin Kamil Sevil, YKY, İstanbul, 1999.
- Bourriad, Nikolas**, Çto takoe “operativniy realizm” // HJ Hudojestvenniy jurnal, No. 1, M., 1993, s. 19-21.
- Bourriad, Nikolas**, Sovremennoe iskusstvo i reprezentatsiya, çev. Elena Yaiçnikova // HJ Hudojestvenniy jurnal, S. 55, Moskova, 2004, s. 45-51.
- Buden, Boris** İskusstvo posle kontsa obşçestva, çev. Darya Atlas // Maska, S. 121/122, M., Bahar 2009, s. 14-19.
- Ediniy hudojestvenniy reyting**, Spravoçnik, İzd. Professionalnogo soyuza hudojnikov, M., 2004.
- Görşen, Nurşen**, Tarihsel Süreçte Toplumsal Yapı ve Sanat Etkileşimi – 2, <http://www.netyorum.com/sayi/161/20050321-16.htm>, (erişim tarihi: 24.03.2012)
- Janson, H.W., A.F. Janson**, Osnovy istorii iskusstva, Petersburg, 1996.
- Kagan, M. S.** Estetik Düşüncesi Tarihine Kısa Bir Bakış (çevrim içi) [ttp://www.halksahnesi.org/incelemler/kagan_estetik_dusuncesi_tarihi.htm](http://www.halksahnesi.org/incelemler/kagan_estetik_dusuncesi_tarihi.htm). (erişim tarihi: 20.09.2011)
- Kagan, M. S.** Estetik ve Sanat Dersleri, Çeviren: Aziz Çalışlar, 2. Basım, İmge Kitabevi, İstanbul, 1993.
- Levaşov, V.** “Kriteriy kaçestva hudojestvennogo proizvedeniya” // HJ Hudojestvenniy jurnal, No. 55, M., 2004, s. 26-34.
- Özçelik, İsmail**, Güzellik, (çevrim içi) http://historicalsense.com/Archive/Fener63_3.htm. (erişim tarihi: 25.09.2011)
- Rajnikov, A. E.** Slovar hudojestvennih nastroyeniy, (Kratkiy art-emotsionalniy uçebniy slovar), M., 2005.
- Rojdestvenskiy, A. E.** “Rinoçnaya stoimost nematerialnogo aktiva kak obekta predstavleniy” // Naukoemkie tehnologii, T. 2, No.1, M., 2002.
- Rojdestvenskiy, A. E.** Metodologiya otsenki proizvedeniy iskusstva (çevrim içi) <http://forum.artinvestment.ru/blog.php?b=63711> (erişim tarihi: 23.07.2011)
- Sıyıtıh, E. L.** “İskusstvo i dengi: Kriteri otsenki hudojestvennih proizvedeniy” // Akademiya Trinitarizma, No. 77, M., 2010, s. 65-69.
- Timuçin, Afşar**, Estetik, Süreç Yay., İstanbul, 1987.
- Turani, Adnan**, Çağdaş Sanat Felsefesi, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998.
h, Basın açıklaması.

